

+ כתבה, צילמה ואיירה: דניאלה לונדון דקל

לא בלי בתי

לא ברור אם זה היה רגע של אופטימיות מופרזת או חרדת החופש הגדול המתקרב. מה שבטוח, משהו גרם לדניאלה לונדון דקל לעשות מה שמבחינתה הוא תמצית הסיוט האנושי: לצאת לטיול מאורגן בארמניה, כשהיא מצוידת בבתה בת ה-11 ובנטייתה הטבעית לסוציומטיות. איך זה נגמר? תתפלאו

הכפר מדינה
נולד לאינסטגרם.
פריימים והדרים
מלוא העין

**הדרך הכי טובה
לדעת אם הילדים
נהנים היא לבדוק
עד כמה אתם
סובלים. ככל
שאתם סובלים
יותר, סביר להניח
שהילדים שלכם
נהנים יותר. אני
למשל אוהבת
שקט, נוח, ניקיון
ולא לזוז הרבה.
הילדה שלי אוהבת
ברדק, לכלוך
ואקשן**

**התפוצה הארמנית
היא המקבילה
ההיסטורית
הקרובה ביותר
לתפוצה היהודית.
שני עמים קטנים,
עתיקים, מפוזרים
כמו אבקת סוכר
על פני הגלובוס
וחושיבים שהם
עם סגולה. שני
עמים שנכבשו,
עברו מאימפריה
לאימפריה וסבלו
מגלות, נדידה,
רדיפה ושואה**

שני החרדים הקטנים, שמאכלסים שש נפשות, הכילו בעיקר מיטות. אחת אחרי השנייה, כל אחת עם כיסוי זועתי אחר. שטיח תלוי על הקיר ובקצהו מוצמדת תמונתו של האב הנעדר, שנסע להוציא את לחמו ברוסיה, היה בבחינת רפרודוקציה של קדישמן. אין מקלחת, אין שירותים, אין צעצועים, אין כלום. המטבח הוא כיור ומרף, הסלון הוא שולחן רעוע על יד דלת הכניסה. ובחדר הסמוך, בכניסה נפרדת – פרה ועגלה. אמיתיות.

צילמנו והצטלמנו כמו משוגעות. צילמנו את הסבתא, שקנ" תה הרגישה את כפריותה, מדגמנת חליבה. הכרחנו את הילדים שלנו להתחבק ולהצטלם איתה. צילמנו את האינ"מטבח ואת גינת הירק ועשינו סלפי בכל התנוחות והרקעים האפשריים. כי אחרת, איך תהיה לנו הוכחה שניצחנו את הגלובליזציה, שזכינו להתארח בכפר נידח שאיש לא שמע עליו, אצל משפחה נידחת, עם פרה ועגלה בחדר הסמוך?

רק לפני שנפרדנו, זו שידרעת אנגלית ביקשה מדורית את שם המשתמש שלה בפייסבוק ובתמורה נתנה לה את שלה. "מה?!" רציתי לצרוח. "מה אמרת עכשיו? מה פתאום את אומרת את המי" לה פייסבוק?!" אכזבה איזמה מילאה אותי. רימו אותי. הנה, גם אל הכפר הארמני הקטן ושכוח האל, שבו כולם עוסקים בחקלאות פשוטה, ימי ביניים, הפייסבוק – השליט הבלתי מעורער של הגלובליזציה – נדחף לי ברלת. ממש כמוני. פייס. "תכף יתברר שיש להם גם ווייפיי מעל האוון של הפרה", אמרתי לדורית בצער. "כן, יש להם", היא ענתה והתבוננה בתימוהן בנייד שלה.

מה אני עושה פה בדיוק?

כשחזרנו לקבוצה כבר החשיך היום וארוחת השבת הייתה מות- קנת. הספקנו לעשות את עצמנו עוזרות ופרשנו שתי מחצלות על הרצפה המלוכלכת. הארמירל הייתה במרחק חמש דקות מלהכריז על קבלת שבת. תכף יודלקו נרות ואיתמר, הבן של דורית, יברך עליהם. כולנו – שמונה אמהות, עשרה ילדים ושישה אנשי צוות – נשב במעגל ונשיר שירי שבת, חלקנו בפעם הראשונה בחיים. רוח טובה, נדי" בה, תאפוף אותנו וחום לבבי ימס את כולנו למקשה אחת. עד לפני ארבעה ימים זרים גמורים, ולפתע – משפחה. מה אני עושה פה? שאלה טובה. קודם נגדיר מה זה "פה". הצטרפתי על תקן עיתור- נאית לטיול מאורגן של בני ובנות מצווה עם הוריהם. הוא נקרא "מאגמה 13". מין קונספט כזה המחבר מתבגר עם הורה אחראי, או לא מאוד אחראי במקרה שלי, לשמונה ימים של טיול אתגרי וחוויה משמעותית בארמניה. ג'יפים,

הילדים עושים סלפי עם סבתא

שעה שכל הקבוצה הייתה עסוקה בעזרה לזור לת ובערבות הדדית, טיילנו דורית ואני ושני הילדים – אחד שלה, אחת שלי – בכפר ארמני קטן שהוזמן, כמו שנהוג לומר, עצר בו מלכת. הערב החל לרדת, החום התפוגג ומבעד לעד" שת המצלמה של האייפון היה נרמה לי שזכיתי ליום אינסטגרם יוצא מהכלל. פריימים נהר" רים מלוא העין; גינות ירק קטנטנות צמודות לבתי אבן פשוטים; תרנגולות חומות, בריאות – "תרנגולות חופש" היו קוראים להן אצלנו – מנקרות סביב ככל העולה על דעתן; גברים משופמים ונשים שמנמנות במגפי גומי שחורים, לא "חופש" בכלל, מנהיגים עדרים קטנים של כבשים או רודפים אחרי פרה סוררת ומקל בידם; ילדים קטנים מתוקים, אדומי לחיים, שקשיי המחיה עדיין לא ניכרים בתווי פניהם.

נקלענו אל הכפר הזה בטעות. אמנם היינו אמורים לחלוף דרכו ולהמשיך ללינת לילה בשטח, אבל חשש מגשם עתידי הניע את המפקדת העליונה של המסע, הארמירל נויה, להלין את כולנו במ" בנה המלוכלך, הגדול והריק שבפאתי הכפר. את ערב שבת נעביר כבר כאן.

וכך, בעוד שאר נשות הקבוצה עוסקות בטיגון, בחיתוך וב"יאללה מי עוזר לי לקלף שום", הסתובבנו ארבעתנו בתוככי הכפר וניסינו להתיידד. לבסוף הצלחנו לנהל שיחה עם משפחת איכרים חביבה למראה, כולן נשים, שאחת מבנותיה – סטורנטית להוראה – דיברה אנגלית ברמה מספקת כדי להזמין אותנו פנימה מתוך נימוס, אבל כנראה לא ברמה מספקת כדי לעצור את ההירה שלנו פנימה.

ובפנים – פשטות נהדרת. או שמא עוני. קשה לדעת. למח" רת, כשיצאנו מהכפר בשיירת הג'יפים הנוצצת שלנו אל היעד הבא, שאלה הארמני" רל את הילדים את השאלה הזו בדיוק. היה יפה לראות שהילדים בעצמם עלו על זה שעוני הוא מושג יחסי, תלוי סביבה. ובאמת, מצד אחד המארחות המקסימות שלנו הציגו את ביתן בגאווה, משל היה בית נבחר מפרויקט "בתים מבפנים" של ממשלת ארמניה. מצד שני, אם אני הייתי צריכה להכין את סלט הקי" נואה שלי במטבח שראיתי שם, הייתי פורצת כנראה בבכי. מזל שהייתי רק תיירת חמדנית מבט שזכתה למנת אותנטיות נדירה ויכולתי להתפעל מה"פשטות" ומה"רומנטיות".

הקבוצה על רקע האררט, הסמל הלאומי והלב הפועם של ארמניה, שנמצא בכלל בטורקיה

אני מפחדת
מטיולים
מאורגנים פחד
מוות. יש
לי רתיעה
מקבוצות. אני
מוצאת ש"חבר'ה,
לא לשכוח כובעים"
הוא משפט מרתיע
אפילו יותר מהמילה
"פחמימות". לפני
חצי שנה נמלטתי
ברגע האחרון
ממסע נשים ללאוס
עקב התקף חרדה
מסוג "חבר'ה"

ביום הראשון
הוכרזה תחרות
"מוצא האררט
הראשון". "איך
הוא נראה?" שאלו
הילדים, ונויה
השיבה: "כשתראו
אותו, כבר תדעו".
זה הזכיר לי את
התשובה שקיבלתי
כשתהיתי איך אדע
שמדובר בצירי
לידה: "כשתרגישי
אותם, כבר תדעי"

אין לתאר את
רמת הריגוש של
בתי כשהתבקשה
להחזיק את מכשיר
הקשר ולהודיע:
"ג'יפ מספר 3 צריך
הפסקת פיפי".
הנוף, הדרכים,
הכפרים הקטנים
שבדרך, אלה עניינו
רק אותי. היא
התעניינה במכשיר.
מבחינתה, יכולנו
לנסוע בשיירה
גם בחניון היכל
התרבות

בשו, עברו מצד לצד ומאימפריה לאימפריה וסבלו מגלות, נרידה, רדיפה ושואה. ההיסטוריה הסוערת של ארמניה הותירה בה שרידי דים ארכיאולוגיים למכביר, בהם מנזרים ומבצרים רבים, יפהיפים, שהיו מספקים לעונה שלמה של "משחקי הכס".

הארמנים היו הראשונים שקיבלו עליהם את הנצרות כדת המדינה בשנת 301 והם מאז גאים בכך. עד היום הדת היא מרכיב חשוב בזוהר הלאומית שלהם, כמו אצלנו. רבים מהמנזרים שבי תחומה נישאים על פסגות הרים מול נופים עוצרי נשימה ובנויים כמבצרים. כשעמדנו כל חברי הקבוצה בין החומות המקיפות את מנזר טאטב והשקפנו על קניון וורוטאן העצום, יכולתי לדמיין בקלות את הדרקונים של דאינריו טארגארין חגים סביבי.

הארמנים מאמינים שהם צאצאיהם של אחד מבני נח. נח שלנו. עם התיבה והיונה וכל זה. הר אררט – זה שעליו חנתה התיבה בשוך המבול – הוא הסמל הלאומי והלב הפועם של ארמניה. רק שהוא לא בארמניה. הוא בטורקיה. כשהולק הקווקוז לאחר מלחמת העולם הראשונה הוא ניתן לטורקים. האררט הגנוב נשאר מחוץ הכיסופים הנצחי, המקבילה הארמנית לכותל. את שתי פסגות ההר, אחת מהן גבוהה יותר ומושלגת עד, ניתן לראות כמעט מכל מקום בארמניה בתנאי שהראות טובה, תנאי שלמרכה הצער כמעט לא מתקיים.

הארמירל שילהבה את הילדים כבר ביום הראשון והכריזה על תחרות "מוצא האררט הראשון". "איך הוא נראה?" שאלו הילדים, ונויה השיבה: "כשתראו אותו, כבר תדעו שזה הוא". זה הזכיר לי את התשובה שקיבלתי כשתהיתי איך אני אמורה לדעת שמדובר בר בצירי לידה: "כשתרגישי אותם, כבר תדעי שזה הם". הילדים חרורי המוטיבציה ניסו וניסו והצביעו במשך שבוע שלם לכל עבר. רק ביום האחרון, כמעין מתנת פרידה מהמסע, הראות השתפרה וההר נגלה לעינינו במלוא הדרו. "זה האררט!" צעק אחד הילדים ולא היה בקולו סימן שאלה. זה אכן היה האררט, כמו שהצירים היו בוודאות צירים.

ועכשיו, הרשו לי לעזוב את ארמניה, שיכלה להיות כל מקום אחר באותה מידה – ולדבר קצת על סגנון הטיול. כי "איפה היינו ומה עשינו" לא באמת מסביר הצלחה או כישלון של טיול שבו אדם מסוג הורה ואדם מסוג ילד מטיילים יחד, שהרי אין קשר בין שני הגזעים הללו. אתם הרי יודעים שהדרך הכי טובה לדעת אם הילדים נהנים היא לברוק עד כמה אתם סובלים. ככל שאתם סובלים יותר, סביר להניח שהילדים שלכם נהנים יותר. אני למשל אוהבת שקט, נוף, ניקיון ולא לזוז הרבה. הילדה שלי אוהבת ברוק, לכלוך ואקשן. טיול מוצלח, אם כן, הוא טיול שמצליח להתגבר

אופניים, מסלולי הליכה, לינה במלונות פשוטים ושונים, אומגה וסוגים שונים של מים: נחל, אגם, בריכה וזיעה. הקונספט שייך לחברת "מאגמה", שהזמינה אותנו, הרעיון שייך לנויה והמצטרף פותח את האמהות מכל הסוגים והמינים שהעדיפו להמיר אולם שמי חות, דייג'יי ומפל שוקולד – כמעט באותו מחיר – בטיול שכזה.

עכשיו נשאלת השאלה איך זה קשור אליי. טוב, זה לא קשור. כלומר, התברר לי שברגעים שאני מצליחה להשיל מעלי את עצמי, זה קצת כן, אבל את זה לא ידעתי לפני שיצאתי. טיולים מאורגנים, מכל סוג, נשמעו לי תמיד כמו חוג פנויים-פנויות. אני מפחדת מטיולים מאורגנים פחד מוות. אני מעדיפה לארגן את הטיולים המשפחתיים המבורדקים שלנו כך שלאף אחד, כולל לי, לא יהיה מושג לאן הוא טס, מאשר להיות חלק מקבוצה. יש לי רתיעה מקבוצות. אני לא אוהבת קבוצות. אני מוצאת ש"חבר'ה, לא לשכוח כובעים" הוא משפט מרתיע אפילו יותר מהמילה "פחמימות". לפני חצי שנה נמלטתי ברגע האחרון ממסע נשים ללאוס עקב התקף חרדה מסוג "חבר'ה".

אלא שהימים שבהם הוצע לי להצטרף למסע הזה היו ימי טרום החופש הגדול. האופק המשתרע לכיוון יולי-אוגוסט נראה צחיח והילדה בת ה-11 ורבע, שאיתה אני אמורה לחצות את הגיהנום הזה, נשארה ללא אחים גדולים בבית שאפשר להידחף להם ועם תוכניות מגירה שממלאות מקסימום 0.00003 אחוז מהזמן. או חש' בתי עליה, חשבתי עליי, חשבתי על הזוגיות שלנו שהרבה זמן לא עברתי עליה מפאת שאין לי סבלנות, ואמרתי לעצמי: וואלה. מובן שגם ההזדמנות למכור לה את הטיול כמתנת בת-מצ' וזה מוקדמת, מאוד מוקדמת, הכריעה לטובת העניין. לרגע נבהלתי שבתי לא תקנה את העסקה, כיוון שאף אחת מחברות תיה שמואל נופפה ביעד לא שמעה דבר וחצי דבר על ארמניה ושום התפעלות לא נרשמה לזכותה. יעצתי לה לעזוב את היעד ולהשוויץ בג'יפים, ולפתע זה הסתדר.

איפה הדרקונים של דאינריו

האמת שגם אני בקושי שמעתי על המדינה הקט'נה, קטנה כמעט כמונו, שבדרום הקווקז. שלושה מיליון תושבים בסך הכל, שליש מהם מרוכזים בירוואן הבירה. את שכנתה מצפון, גיאורגיה, הישראלים כבר גילו. את ארמניה עדיין לא. וזה מוזר, כי התפוצה הארמנית היא המקבילה ההיסטורית הקרובה ביותר לתפוצה היהודית. שני עמים קטנים, עתיקים, מפורזים כמו אבוקט סוכר על פני הגלובוס וחושבים שהם עם סגולה. שני עמים שנכ'ה

האדמירל נויה עם הגיטרה

הילדה צופה בנוף הנשקף
מתבצר סמבטורד. אחד
מהלוקיישנים האפשריים
ל"משחקי הכס"

על האוקסימורון הזה, או מצליח למצוא סוגים שונים של הנאה ברזומנית.

ג'יפ מספר 3 איבד קשר עין

חלק גדול מהזמן הוקדש לנסיעה בדרכים. נסענו בשיירה. ג'יפ אחרי ג'יפ. האדמירל בראש ואנחנו אחריה. בתי ואני היינו בג'יפ מספר 3. הקשר בין הג'יפים נעשה דרך מכשירי קשר. מכשירי הקשר הופקדו בידי הילדים הנרגשים. לפיקרון הגאוני הזה הייתה חשיבות עצומה בהצלחת הטיוול ובהנאת הילדים. אין לתאר את רמת הרייגוש שבתי חוותה כשהיא התבקשה להחזיק את המכשיר, לקרב אותו אל פיה, ללחוץ על כפתור הדיבורית ובקול של אלוף פיקוד צפון להודיע: "ג'יפ מספר 3 איבד קשר עין עם ג'יפ מספר 2" או "ג'יפ מספר 3 צריך הפסקת פיפי". הנוף, הדרכים, הכפרים הקטנים שחלפנו דרכם, נחלים בשולי הדרך, מכונות ואנשים, שכמו נלקחו ממנהרת הזמן, כל אלה עניינו רק אותי. היא התעניינה במכשיר. מבחינתה, יכולנו לנסוע כולנו בשיירה גם בחניון היכל התרבות.

או שירי, רופאת הילדים שהצטרפה לטיול והתגלתה כסוג של לונהפארק עבור הילדים. היא הייתה שווה עבורם הרבה יותר מכל אטרקציה. אנחנו, האמהות, לא הצלחנו ליהנות ממנה כיוון שהילדים השתלטו עליה כליל והיא, כך נדמה, העדיפה את חברתם בהרבה. אבל מה רע? בזמן שהילדה שלי אכלה לה את הראש, יכיר לתי אני ליהנות מדברים אחרים. כמו משקט למשל.

השיא של הטיול, אם תשאלו את בתי, היה היום של האומגה. ליי לדים יש טעם מוזר. הנוף הנשקף ממבצר סמבטורד, שם התבצעה הפעילות המשעממת הזאת, היה אמנם מרחיב לב, והישיבה בזמן ההמתנה הייתה נעימה, כי דורית הכריחה אותי לצייר לכולם על החולצות וקיבלתי בזכותה מחמאות, אבל הדבר עצמו שלשמו התכנסנו, האומגה? מה זה השטויות האלה לדהור על חוטף ושוב חשבתי על ההבדלים העצומים בין ילדים למבוגרים. כי כשהסתכלתי עליה מתגברת על הפחד וטסה במורד, ראיתי שהיא בעננים, תרתי-משמע. אז ממה אני נהנית? מהנופים, מהכפרים, מהאנשים, מהריכות המקומיות, מהלחם המקומי, ששמו "לבאש", מהמכונות הישנות והמצחיקות שחלפו מולנו, מכונות שנראות כמו דגמים מוגדלים של אספן צעצועים. נהנית לרכל עם דורית על ילדים ובעלים; לשיר עם נוייה שהפליאה לשלוף את הגיטרה שלה ברגע הנכון ולקווצ' לנו את הלב; לקנות ירקות בשולי הדרך; לחפש "אריחים ארמניים" בירוואן (בדיעבד התברר לי שזו אגדה יש-ראלית שמקורה במשפחת אומנים ירושלמית); להתיידר עם הנשים המקסימות ממושב אליכין, שהן ובנותיהן לקחו את הילדה שלי לעזר כמה ימים בהמשך החופש הגדול ועל כך אני אסירת תודה להן עד מאוד, רק שאני לא מבינה למה רק לכמה ימים ולא לחודש. ולפעמים נהנית סתם לחפש לעצמי מקום שקט, לבהות ולהיזכר שאני בעצם סוציומטיית.

הילדה ואני עובדות על הזוגיות

אני לא בקיאה בשוק הטיולים המאורגנים. בטח לא מהזן האתגרי, אבל מאוד אהבתי את האתגריות של הטיול הספציפי הזה, שהתבטאה בעיקר במאמץ לא לרחם על עצמי במהלך ההליכות הקצרות בטבע או בזמן הרכיבה על האופניים. דווקא עם האופניים היה לי הרבה יותר קל ממה שחשבתי. אחרי קי-לומטר של דיווש בשולי הדבוקה, כשראיתי שתכף מתחילה עלייה, לקחתי נשימה עמוקה ועליתי עם האופניים ישר למי-ניבוס הממוזג. אבל האתגר הכי אתגרי שלי – ועכשיו ברצינות – היה ללמוד ליהנות מסגנון טיול כזה: קבוצתי. להיות אחת מתוך קבוצת אנשים שאינני מכירה ולתת לעצמי להיות מובלת. "לשחרר", כמו שאומרים. לבוא כשקוראים לי, ללכת

**אני מכירה את
בתי בכל מיני
מצבים, אבל בתוך
קבוצה הרבה
פחות. הטיול
שימש לי נקודת
ראות חדשה.
פתאום ראיתי
איך היא יכולה
להיות מקסימה,
מצחיקה, סקרנית
ומטורללת על כל
הראש. זה היה
נורא מעניין. הרבה
דברים ראיתי בה
לראשונה**

כשאומרים לי, לחבוש כובע כשמצוים עליי ולשחק משחקי חברה שלא שיחקתי מאז התיכון.

האמת שהצלחתי בכך ואפילו התאהבתי. גם בקבוצה וגם בצ'וורת. אין לי מושג למה ואיך, אבל זה קרה לכולנו. ולראיה: מיד עם שובנו נפתחה קבוצת ווטסאפ, מהסוג שמיקה אלמוג הייתה עושה ממנה מטעמים, וכולנו כותבים ונוכחים ומגיבים וחופרים ומתרגשים עד עומק הלב כשאורלי מהצוות שולחת תמונה ראשונה של הנכד.

ובקשר לקשר של בתי ושלי. קשה לי לומר. אני לא יודעת אם עברנו יחד חוויה משמעותית, כי כפי שאמרת, אני חושבת שכל אחת מאיתנו עברה חוויה משמעותית אחרת. אבל חלק מהחוויה שלי קשור אליה. נהנית לראות אותה נהנית. נהנית לראות אותה מסתדרת ומשתלבת, תופסת את המקום שלה בתוך הקבוצה ועושה לעצמה חברות. אני מכירה אותה בכל מיני מצבים, אבל דווקא בתוך קבוצה הרבה פחות. אני מכירה אותה עם המשפחה, איתי, עם חברה אחת או שתיים, אבל אני לא מכירה אותה במחנה קיץ בצופים, שאליו היא יצאה בתחילת החופש הגדול, ואני לא מכיר רה אותה בהפסקות בבית הספר. דווקא הטיול המאורגן, הקבוצתי, שימש לי נקודת ראות חדשה. פתאום ראיתי איך היא יכולה להיות מקסימה, מצחיקה, סקרנית ומטורללת על כל הראש. זה היה נורא מעניין. הרבה דברים ראיתי בה לראשונה.

לא חשבתי על זה עד עכשיו, אבל יכול בהחלט להיות שגם היא ראתה בי משהו שהיא לא רואה בדרך כלל. ואם היא ראתה, אני מאוד מקווה שהאישה המשונה שהפכתי להיות בתוך המסגרת של "חברה" לא לשכוח כובעים", מצאה חן בעיניה. כי די מהר חזרנו שתינו להיות מי שאנחנו. אני אמא חסרת סבלנות שחם לה, והיא נערה בגיל ההתבגרות. אבל אני בונה על הזיכרון. על כך ששתינו נזכור שלמשך שמונה ימים היינו לגמרי אחרות – מאושרות ורכות יותר. ●